

Тема 8

СВІТОВИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

План

1. Політика розвитку сільських територій в країнах ЄС.
2. Основні напрямки розвитку сільських територій країн США.
3. Основні напрямки розвитку сільських територій країн Латинської Америки.
4. Основні напрямки розвитку сільських територій країн Білорусі, Казахстану та Грузії.
5. Політика розвитку сільських територій країн Африки.

1. Політика розвитку сільських територій в країнах ЄС

В європейських країнах політика розвитку сільських територій здійснюється в рамках Спільної аграрної політики (САП) ЄС, що поєднує в собі елементи різних видів державної політики: регуляторно-ринкової, цінової, зовнішньоторговельної й структурної політики.

Цілі САП ЄС поступово змістилися з вирішення проблем сільського господарства до завдань розвитку сільських територій.

На сьогодні САП ЄС – це напрям загальної політики ЄС, що спрямований на вдосконалення правового регулювання відносин в агропромисловій сфері; розвиток адміністративних відносин між відповідними інститутами та суб'єктами господарювання в сільському господарстві; прийняття ефективних та економічно доцільних регуляторних актів, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності сільського господарства ЄС і розвитку сільської місцевості; сприяння подальшій лібералізації сільського господарства ЄС.

Ключові засади САП ЄС

1. Цільовий розподіл грошових субсидій для забезпечення доходності сільськогосподарського виробництва, орієнтованого на стимулювання економічного зростання та підвищення зайнятості у сільській місцевості.
2. Використання інструментів кризового менеджменту для розв'язання нових економічних проблем.
3. Екологізація з метою досягнення довготривалої продуктивності та збереження екосистем.
4. Додаткові інвестиції у інноваційні розробки та наукові дослідження.
5. Створення збалансованого ринкового ланцюга забезпечення продуктами харчування від виробника до споживача.
6. Стимулювання заходів захисту навколишнього середовища у сільському господарстві.
7. Полегшення відкриття власної справи для осіб, що прагнуть зайнятися власною підприємницькою діяльністю на селі.
8. Стимулювання зайнятості та підприємництва на селі.
9. Врахування інтересів структурно слабких регіонів.
10. Проста і ефективна САП.

Аграрна політика Бельгії

Сільське господарство Бельгії відрізняється високою ефективністю. В країні переважають фермерські господарства, хоча майже 50 % сільгоспугідь використовуються на основі оренди. Сільськогосподарські угіддя становлять майже 25 % території країни, у тому числі 65 % їх зайнято під кормові угіддя та пасовища.

Майже 15 % сільгоспугідь зайнято під зернові культури. Виробництво овочів, яєць, м'яса, молока і вершкового масла перевищує внутрішні потреби.

Близько 20 % необхідної сільськогосподарської продукції імпортується (тверда пшениця, корми, тропічні фрукти).

Аграрна політика в Нідерландах

Основними пріоритетами у сільському господарстві є не стільки зростання продуктивності, скільки сталий розвиток, інновації, покращення умов утримання тварин, використання відновлювальних джерел енергетики.

Основні агропромислові партнери – Бельгія, Франція та Італія. Основні товари, що експортуються – квіти та рослини, м'ясо, молочна продукція, овочі та фрукти. Аграрна політика Франції

Основою сільського господарства Франції є приватне землеволодіння. За обсягом виробленої продукції Франція посідає 1-е місце в Західній Європі і третє місце у світі. Франція щорічно експортує сільгосппродукції на суму понад 40 млрд євро. У цій галузі зайнято біля 7 % працездатного населення.

Головною умовою успішної роботи аграрного сектора Франції є збалансованість інтересів сільгоспвиробників, сфери обслуговування, переробної промисловості, торговельних підприємств.

У Франції налагоджені відносини у сфері обміну, переробки та реалізації продукції, вдало формується пропозиція щодо попиту та ринкового ціноутворення.

Аграрна політика Німеччини

Німеччина посідає друге місце за обсягом виробництва продукції тваринництва та зернових культур у країнах ЄС. В аграрному секторі дуже високий рівень механізації, тому в ньому зайняті лише 2–3 % працездатного населення держави.

Німецьке сільське господарство базується на невеликих сімейних фермерських господарствах. У Німеччині підтримка фермерів здійснюється за двома структурними блоками: ринкові заходи (експортні субсидії, прямі платежі) та заходи сільського розвитку (з реалізації багатофункціональної ролі сільського господарства, диверсифікації зайнятості сільського населення, агроекологічні заходи).

Аграрна політика Польщі

У Польщі популярними є маленькі приватні сільськогосподарські підприємства, що спеціалізуються на виготовленні одного виду продукції. На сьогодні близько 2 млн малих приватних сільсько-господарських підприємств Польщі, маючи по 5–10 га землі, володіють 90 % орних земель країни.

Польща є лідером у вирощуванні картоплі, цукрового буряку, яблук. 15 % усіх працюючих у Польщі задіяні у сільському господарстві. Цей сектор польської економіки становить біля 4 % ВВП Польщі.

Сільське господарство Польщі експортно орієнтоване, біля 10 % продукції йде на експорт. Також досить популярним є пільгове кредитування аграрного сектора, коли підприємець може сплатити лише 3 %, а решту суми банку повертає держава.

2. Основні напрямки розвитку сільських територій країн США

У практиці країн США в забезпеченні розвитку сільських територій переважають принципи невтручання держави в регулювання розвитку сільських територій. При цьому жителі сільських територій переважно самостійно та власними ресурсами розвивають свою територію за підтримки консультативно-інформаційної служби.

Ключовим механізмом стимулювання розвитку та поширення інновацій на сільських територіях є спеціалізована консалтингова структура Extension, діяльність якої спрямована на поширення знань від наукових установ до широких верств сільського населення.

Основними напрямками підтримки розвитку сільських територій у США є економічний розвиток територій, стимулювання та розвиток бізнесу на селі, розвиток інфраструктури, підтримка людського капіталу, боротьба з бідністю.

До переваг експортноорієнтованого розвитку аграрного сектора США відносяться земельні та трудові ресурси. Державна політика націлена на стимулювання розвитку великих сільськогосподарських виробництв, що виробляють експортну продукцію.

У США 70% експортної продукції припадає на 14 % крупних аграрних господарств. У Бразилії та Аргентині близько 80 % усіх оброблювальних земель займають великі латифундії, на долю яких і припадає практично весь експорт продукції рослинництва. Лідерство США на світовому агропродовольчому ринку забезпечується завдяки ресурсам та ефективній державній підтримці, основними пріоритетами якої є цінове регулювання та експортні програми. Підтримка фермерських доходів на рівні доходів осіб, зайнятих в інших сферах економіки, забезпечується шляхом стабілізації цін на сільськогосподарську продукцію і скороченням нереалізованих товарних запасів.

США надаються субсидії з федерального бюджету у разі зниження ринкових цін на сільгосппродукцію нижче гарантованого рівня. Спеціальна урядова організація з гарантованими цінами приймає в заставу у виробників продукцію, якщо ціни ринку перевищать заставні, виробник викуповує свій товар і продає його на ринку. При цьому уряд США не регулює і не субсидує ціни на сільськогосподарські ресурси та процентну ставку за держпрограмами агрокредитування.

Уряд допомагає фермерам створювати кооперативи для закупівлі, а іноді і виробництва, сільськогосподарської техніки та обладнання.

Аграрна політика США спрямована також і на розвиток сільських територій, збереження малих фермерських господарств та забезпечення їм рівноцінного доступу до виробничих ресурсів, а також збереження екологічних принципів ведення сільського господарства.

3. Основні напрямки розвитку сільських територій країн Латинської Америки

Політика розвитку сільських територій в Латинській Америці спрямована на експортну орієнтацію аграрного сектора. Характерною особливістю цього регіону є наявність корінних етнічних груп (індіанців), що мешкають у сільській місцевості.

Головним інструментом для інтенсифікації аграрного виробництва, пристосування сільського господарства до потреб накопичення капіталу та нарощування експортного потенціалу в цих країнах є фінансова підтримка. Зокрема, у Бразилії створено національну систему сільського кредитування (Sistema Nacional de Crédito Rural), яка стала основою для змін у сільському господарстві Бразилії. Для виробництва використовуються переважно нові технології та новітні матеріали. Субсидії у сільськогосподарське виробництво стимулюють зростання попиту на сільськогосподарське устаткування та виробничий інвентар. У Бразилії сьогодні діє 16 програм прямих експортних субсидій для агропродовольчих товарів.

Головною метою державної політики країн Латинської Америки є повне використання потенціалу сільських територій, розпочато перебудову традиційного сільського господарства на культивування монокультури із розрахунку на глобальний експорт. Так, в Аргентині розпочалося масове вирощування генномодифікованих організмів (передусім сої), мільйони гектарів основних сільськогосподарських угідь було скуплено банками, а в них – іноземними корпораціями та приватними інвесторами.

У сільському господарстві країн Латинської Америки переважає рослинництво. Основну частину товарної продукції дають райони плантаційного господарства та зрошуваного землеробства. Країни Латинської Америки виробляють 21 % фруктів, 19 % бавовни, 18 % кукурудзи.

У посівних площах вирощують і зернові культури (пшениця, сорго) та сою. У тропічних широтах переважає виробництво експортно орієнтованих культур, таких як кава, какао, банани, апельсини, лимонник, бавовна.

Кормовою базою у тваринництві є пасовищні ресурси. Тваринництво представлене в основному скотарством, свинарством, вівчарством. В Аргентині, Парагваї та Уругваї тваринництво відіграє провідну роль у сільському господарстві. Аргентина та Уругвай є головними постачальниками вовни на світовому ринку.

Головні райони виробництва сільськогосподарської продукції розміщені уздовж узбережжя океанів. Близько 75 % продукції сільського господарства виробляється у Бразилії, Аргентині, Венесуелі, Колумбії та Мексиці.

4. Основні напрямки розвитку сільських територій країн Білорусі, Казахстану та Грузії

Аграрна політика у Білорусі

Не зважаючи на те, що Білорусь є індустріально-аграрною країною, розвиток сільського господарства становить 8,9 %.

У рослинництві переважає виробництво таких культур, як картопля, льон-довгунець, ріпак, жито, овочі. У тваринництві домінуючими є м'ясо-молочна велика рогата худоба, свині, домашня птиця та клітинне звірництво (норка, лисиця, песець).

Сільське господарство в цій країні є найбільш дотованим з боку держави. У сільськогосподарському обробітку перебуває 55 % площі держави. За обсягами збирання картоплі на одну людину Білорусь посідає перше місце у світі.

Основу сільського господарства країни становлять такі форми господарювання, як колгоспи, що прилаштовуються до ринкових відносин і діють за активної державної підтримки. Вони дають близько 2/3 сільгосппродукції. Особисті підсобні господарства не користуються державною підтримкою, виробляють лише третину продукції аграрного сектора, в тому числі картоплі, овочів і вовни. Приватні фермерські господарства мало розвинені. Білорусь постачає сільгосппродукцію до 35 країн світу.

Аграрна політика Казахстану

У Казахстані чітко виражена горизонтальна і вертикальна зональність ґрунтового та рослинного покривів. Північні регіони країни спеціалізуються на вирощуванні зернових культур і тваринництві. У південних регіонах суттєво розвинене зрошення, внаслідок цього переважають зернові, олійні, плодово-ягідні культури, овочі, бавовна. Понад 3/4 посівів зернових культур займає яра пшениця.

Казахстан є великим постачальником пшениці та борошна, в загальному експорті сільгосппродукції переважає бавовна (15 %), шкіра та шерсть (25 %).

У Казахстані займаються вівчарством, конярством, верблюдовництвом, розведенням великої рогатої худоби. Пустельні і напівпустельні території країни використовуються як сезонні пасовища для худоби.

Аграрна політика Грузії

Сільське господарство Грузії становить біля 15 % валового внутрішнього продукту країни, а землі, що є в обробітку, займають близько 20–30 % території Грузії.

У галузі рослинництва переважає вирощування винограду, баштанних культур, фруктів та овочів. На основі їх переробки розвивається виноробна на коньячна промисловість, виробництво плодоовочевих консервів. У країні вирощують тютюн, який використовують в основі тютюново-ферментаційної промисловості. Розвинута чайна та ефіроолійна промисловість, вирощування та переробка цитрусових та інших субтропічних культур.

Головні зернові культури – озима пшениця та кукурудза. У гірських районах Грузії спеціалізуються в основному на тваринництві, головними галузями якого є скотарство, вівчарство, свинарство. В країні розвинене і птахівництво.

5. Політика розвитку сільських територій країн Африки

Африканський регіон є одним з найменш розвинутих, проте зберігає свою аграрно-сировинну спеціалізацію. В Африці земельні ресурси достатньо обмежені. Для потреб країни використовується лише 7 % земель, що пов'язано з нестачею води та великими просторами пустель. Значні території зайнято лісами. Переважна частина ґрунтів зазнає водної та вітрової ерозії.

А Африці найбільш родючі коричневі ґрунти розміщені на крайньому Півдні та Півночі Африки. У зоні саван родючі чорнобурі ґрунти через недосконалі форми їх обробітку зазнають опустелення. Родючі алювіальні ґрунти трапляються вздовж річок.

У Північній та Центральній Африці частка орних земель складає 4–5 %, у Південній – близько 6 %, в Східній – 8,5 %, в Західній Африці – 11 %.

У Східній Африці вирощують такі сільськогосподарські культури, як кукурудзу, ячмінь, бобові, банани. У Центральній Африці займаються мисливством, збирають коріння та плоди.

У Західній Африці основне місце належить мотичному землеробству, вирощуються ямс, маніок, просо, кукурудза, бавовник. Частина жителів Західної Африки займається плетінням циновок та різьбленням по дереву.

Займаються скотарством та полюванням. Переважає в основному вигідно-пасовищне, напівколюче і кочове скотарство.